KASTAMONU EĞİTİM FAKÜLTESİ
1982
Gazi
ÜNİVERSİTESİ
1992

EKİM 1997 YIL: 3 SAYI: 4 ISSN 1300-8811 OCTOBER 1997 YEAR: 3 NO: 4

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

KASTAMONU EĞİTİM DERGİSİ

GAZI UNIVERSITY

KASTAMONU EDUCATION JOURNAL

Kastamonu Eğitim Dergisi

Kastamonu Education Journal

Sahibi: Prof. Dr. Refik TURAN (Dekan)
Owner: Prof. Dr. Refik TURAN (Dean)

Editör: Prof. Dr. Refik TURAN
Editör: Prof. Dr. Refik TURAN

Yayın Kurulu:
Prof. Dr. Refik TURAN
Prof. Dr. Hasan VURDU
Doç. Dr. Mustafa YEL
Yrd. Doç. Dr. Bekir TÜRKMEN

Editorial Board:
Prof. Dr. Refik TURAN
Prof. Dr. Hasan VURDU
Assoc. Prof. Dr. Mustafa YEL
Assist. Prof. Dr. Bekir TÜRKMEN

Yayın Yönetmeni: Yrd. Doç. Dr. Ahmet KAÇAR
Publishing Manager: Assist. Prof. Dr. Ahmet KAÇAR

Dizgi: Arş.Gör. Erkan YANARATEŞ
Compositor: Research Assistant Erkan YANARATEŞ

Bu dergi yılda iki defa yayınlanır. **This journal is published two times a year.**

Gazi Üniversitesi
Kastamonu Eğitim Fakültesi Dekanlığı
37200 KASTAMONU
1 Ekim 1997

Kastamonu Eğitim Dergisi

Kastamonu Education Journal

Ekim 1997 Yıl : 3 Sayı : 4 ISSN 1300-8811 October 1997 Year:3 No:4

İÇİNDEKİLER (CONTENTS)

Türkiye'de Eğitim Planlaması ve Sorunları ..... B. TÜRKMEN, M.ERGÜN 3

Türkmen Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Öğrenim Problemleri (Polis Akademisi Örneği) ..... M.S. ADIGÜZEL 15

Tıbb-ı Nebevî'de İsim Çekimi Ekleri ..... Ö. ÇAĞIRAN 29

Millî Mücadele Döneminde İngiltere'nin Türkiye'de Yürüttüğü Casusluk Faaliyetleri ..... C. DÖNMEZ 55

Kösedağ Savaşının Türkiye Tarihindeki Yeri ve Önemi ..... M.A. ÇAKMAK 63

Coğrafî Çalışmalara Veri Oluşturan Kurumlardan Devlet Su İşleri (DSİ) ..... S. KARABAĞ 71

Okul Öncesi Çocuğu ve Çocuk Edebiyatı ..... N. ZENGİN 79

Safranın (Crocus Sativus L.) Büyümesine Hormonların Etkisi ..... N. VURDU, S. ALLAHVERDİEV, H. VURDU 85

Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Enstitüsüne Doğru ..... Z. GÜREL 91

Yunan İdarî Muhtariyetinin İlanı Sebebiyle 13 Agustos 1922'de Biga'da Yunanlılar Tarafından Düzenlenen Tören ve Sonrasında Yaşanan Gelişmeler ..... C. DÖNMEZ 105

Türklerde Demokrasi Anlayışı ve Gelişimi ..... A.R. GÜZEY 111

XIX. Yüzyılda Mısır Üzerinde İngiltere-Fransa Rekabeti ve Osmanlı Devletine Etkileri ..... M. ŞAHİN 117

1768-1774 Osmanlı Rus Savaşı ve Bazı Ege Adalarına Tesiri ..... Y. DEMİRCAN 127

Örgüt Boyutları Açısından Türk Milli Eğitim Sistemi ..... S. ÇELİK 135

Atatürk Devrinde Edebiyat Tarihi Kavramı Etrafında Gelişen Tartışmalar ..... R.N. GÜREL 149

Tabirnamelerde Geçen Motiflerle Edebî Metinler Arasında Kurulacak İlgi Üzerine Bir Deneme ..... A.Y. ZENGİN 159

Ekim 1997 Yıl : 3 Sayı : 4 Kastamonu Eğitim Dergisi, 3-14

TÜRKİYE'DE EĞİTİM PLANLAMASI VE SORUNLARI

Bekir TÜRKMEN, Muammer ERGÜN*

Özet

Bu makalede, Eğitim nedir? Plan nedir? Eğitim planlaması nedir? Eğitim planlamasının ilkeleri ve modelleri nelerdir? sorularına cevap aranmıştır. Ayrıca eğitim planlanmasında; insan gücü ve planlaması, beyin göçü, demografik yapı, bilimsel araştırma, demokratik katılım, verimlilik, yeterlik ve koordinasyon hakkında bilgiler de verilmiştir.

EDUCATION PLANNING AND IT'S PROBLEMS

Abstract

In this article, is being looked for an answer following questions; what is education?, What is planning? What is education planning? What are the principles and the models of the education planning?

Furthermore, in this article will have been given some information about; man power and planing, brain immigration and population of regions and scientific research and democratic activities and productivity and proficiency and coordination in education planning.

Giriş

Eğitimde ve öğretimde niteliğin yükseltilmesi, gelişen sosyal ve ekonomik ihtiyaçlara cevap verebilecek bir sistemin kurulması ile gerçekleştirilebilir. Aynı zamanda ekonomik ve sosyal gelişme hedeflerine ulaşılması, insangücünün iyi yetiştirilmesi ve verimli kullanılması ile mümkündür. Buradan da anlaşılacağı gibi yeterli insangücü yetiştirilmesi için bu insangücünü yetiştirecek insangücünün verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

İnsangücü yetiştirmede sadece öğretici insangücünün tek başına yeterli olmadığı açıktır. Bunun yanında parasal kaynaklar, bina, araç-gereç de önemli bir yer tutmaktadır. Bütün bunların en etkili bir şekilde işe koşulmasıyla eğitimde kalite arttırılabilir. Peki bu nasıl gerçekleştirilecektir? Çarpık bir demografik yapı içinde eldeki kaynaklar en iyi şekilde nasıl kullanılacaktır? Bütün bu soruların cevabı tabi ki ideal bir eğitim planlamasıdır. Ancak rasyonel bir eğitim planlaması ile tüm ülkeye en iyi bir şekilde eğitim ulaştırılabilir.

Eğitim planlamasının ne olduğuna geçmeden önce eğitim ve planlamanın neleri içerdiğini kısa bir şekilde açıklamakta fayda vardır.

* G.Ü. Kastamonu Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Kastamonu, TÜRKİYE.

Eğitim Nedir?

Eğitim, insanoğlunun tarihi ile aynı yaştadır. Günümüzde de uygarlık düzeyi ne olursa olsun her toplumda devam ede gelmektedir. Kabile şeklinde yaşayan ilkel toplumlarda insanlar bir yandan temel ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığı araçları geliştirmeye çalışmış, bir yandan da kabilede yaşayan çocuk, genç ve yetişkinlere plansız ve programsız bir şekilde de olsa eğitim vermeye çalışmışlardır. Böyle bir toplumda kişiler, canlı cansız çevre ile etkileşimde bulunarak öğrenmişlerdir ve öğrenmektedirler. Öğrenmenin olduğu her durumda insan davranışlarının değiştiren bir eğitim sürecinden söz edilebilir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda ise eğitim, belli bir kurumsal yapıya oturtulmuş ve örgün ve yaygın şekilde devlet eliyle veya özel sektör tarafından verilmektedir.

Eğitimi çeşitli yazarlar şöyle tanımlamaktadırlar. Ertürk, "bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve amaçlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir" şeklinde tanımlamaktadır. (Soysal 1972:12)-Varış, "eğitim bireyin tüm yaşamı boyunca sürmekte ve yaşam boyu edindiği tecrübelerin bütününü kapsamaktadır" (Varış 1981:15) şeklinde tanımlamaktadır. Tezcan, "kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu esas alan, onu yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi, beceri ve davranışların elde edilmesine yarayan bir süreçtir" (Tezcan 1981:4) şeklinde eğitimi tanımlamaktadır. Erkal, "eğitim; eğitimden faydalananların sosyal tabakalaşma piramidinde yukarı doğru hareketlilik kazanmalarıyla elde edecekleri sosyal statü sayesinde meslek sahibi olmalarına zemin hazırlamaktadır. Bilgi, davranış ve kabiliyetlerin geliştirilmesi ve kazandırılması için uygulanan sürekli faaliyetler dizisidir" (Erkal 1987:91) demektedir.

Planlama Nedir?

Planlama ekonomik bir olgu olduğu kadar toplumsal bir olgu olarak da görülmektedir. Toplumsal bir olgu olması, planlamanın toplumsal etkinliklere yol gösteren ve toplumsal değişimi denetlemeye yönelik bir çaba olduğundandır. Planlama çok genel olarak eldeki kıt kaynakların en verimli ve etkili şekilde kullanılmasını sağlayan bir araçtır şeklinde tanımlanabilir. Plan, bir örgütün amaçlarını gerçekleştirmesine yardım eden temel belgedir. Bu belgeyi ortaya çıkarmak için yapılan düzenli çabalar da bir yönetim süreci olan planlamadır (Başaran 1984: 117). Başaran gibi birçok yazar planlamayı bir süreç olarak ele almaktadır (Bursalıoğlu 1982, Hesapcıoğlu 1984). Planlamayı bir süreç olarak ele alan başka bir yazar da Adem'dir. Adem, planlamayı, bazı amaçlara ulaşmak için gelecekte uygulanacak bir dizi kararları hazırlamaktan oluşan bir süreç olarak tanımlamaktadır (Adem 1981:7).

Öney, planlamayı belli bir dönemde belirli sosyoekonomik amaçlara ve sayısal olarak ifade edilebilen hedeflere ulaşabilmek için bu işle görevlendirilmiş organlar tarafından ve daha önceden belirlenen araçları kullanmak suretiyle belli bir bölgede yürütülen faaliyetlerin tümüne iktisadi planlama denir (Öney 1977: 27) şeklinde tanımlamaktadır. Öney, bu tanımında planlamayı ekonomik açıdan ele alıp değerlendirmiştir. Ekonomik açıdan planlamayı Hesapcıoğlu, bir kaynak dağıtım mekanizması olarak görmektedir (Hesapcıoğlu 1994:5).Bu mekanizma sınırsız ihtiyaçlar ile sınırlı kaynaklar arasında bir dengeyi sağlamaktadır.

Yukarıdaki bütün tanımlarda planlama "bir kaynak dağıtımı" ve "geleceği bugünden görme" ortak noktasında birleşmektedirler. Planlamayı, ne yapılması gerektiğini, nasıl yapılacağını, ne zaman harekete geçileceğini, ve bu sorumluluğu kimin üzerine alacağını belirtmek ve saptamak şeklinde tanımlayan Tortop ve İspir, bu tanımda ne, ne zaman, nasıl kim ve niçin sorularına cevap verecek biçimde planlamayı ele almaktadır (Tortop, İspir 1983:51).

Eğitim Planlaması

Eğitim planlaması; amaçların ve varolan kaynakların belirlenmesini, çeşitli eylemlerin doğuracağı sonuçların çözümlenmesini, bu imkanlar arasındaki seçimi, belirli bir zaman içinde ulaşılacak hedeflerin belirlenmesini, seçilmiş politikayı uygulamak için en etkili araçların geliştirilmesini içerir. En geniş anlamda eğitim planlaması, açıkça tanımlanmış amaçlara uygun olarak bireyin var olan yeteneklerini geliştirmek ve ülkenin toplumsal, kültürel ve ekonomik kalkınmasına yardım edecek eğitim imkanını tüm nüfusa sağlamak için kamuoyunun katılması ve desteği ile kamu kesimi için olduğu kadar özel kesim için de geçerli toplumsal araştırma yöntem ve ilkelerinin, eğitimbilim tekniklerinin koordineli uygulanmasını içeren sürekli, yönetsel, ekonomik ve parasal bir süreçtir (Adem 1981:14). Adem, eğitim planlamasını iktisadî, idari ve mali bir süreç olarak ele aldığı tanımında saydığı bu güçlerin eşgüdümleşmesi ile planlamanın amacına ulaşabileceğini belirtmektedir.

Hesapcıoğlu, eğitim planlamasını; amaçları belli bir seçim önceliklerine göre sıralayan ve kaynakları bu öncelikli amaçlara dağıtan bir mekanizma olarak görmektedir (Hesapcıoğlu, 1994:5).

Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi, eğitim planlaması rasyonel bir davranıştır. Rasyonel davranış, ihtiyaçların sınırsızlığı ile sınırlı kaynaklar arasındaki çatışmayı çözmeyi amaçlar. Eğitim planlaması da, bir toplumun kalkınması doğrultusunda erişilmesi gereken birçok hedefi belli seçim önceliklerine göre bir öncelik-

ler listesine koyarak sınırlı kaynakları bu öncelikli hedeflerle ilişkilendirmeye çalışır. Böylece eğitim planlaması, sosyal güvenlik, ulaşım, savunma vb. gibi çeşitli alanlara karşın eğitim alanına ayrılan kaynaklar için bir rasyonel davranış, bir haklılaştırma süreci durumuna girerken diğer yandan da alanı içindeki çeşitli alt hedefler arasında bir seçim yapan ve kaynak dağıtan bir mekanizma durumuna gelmektedir(Hesapçıoğlu, 1994:6).

Eğitim Planlaması İlkeleri

Eğitim planlaması tanımlarına uygun olarak planlamanın başarıya ulaşabilmesi için belirli ilkeleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu ilkeler şöyle sıralanabilir (Hesapçıoğlu, 1994:54, Bursalıoğlu, 1982:138, Başaran, 1984:121).

1. Her düzeyde nitel ve nicel verimlilik göz önüne alınarak, eğitim toplumun tüm üyelerine ulaştırılmalıdır.
2. Eğitim sisteminin girdisinin çıktı haline dönüşmesi için çok uzun bir süre gerektiğinden planlar yapılırken bu süre göz önüne alınmalıdır.
3. Kalkınma planlarıyla eğitim planlaması bir bütünlük arz etmelidir.
4. Eğitim planlaması önceden tahmin edilemeyen durumlara uygulanabilmesi için elastik olmalıdır.
5. Kamu yönetiminin her düzeyindeki çeşitli eğitim hizmetleri arasında ve bu hizmetlerle diğer devlet hizmetleri arasındaki koordinasyonun sağlanması gerekir.
6. Geleceğe yönelik tahminler yapılırken geçmiş verilerden ve yapılan araştırmalardan yararlanılması gerekir.
7. Planlama ile ilgili bir örgütün sırf bu işle ilgilenmesi gerekir.
8. İhtiyaçların belirlenmesinde ve kısa, orta ve uzun vadeli çözümler arasında seçim yapılırken objektif davranılmalıdır.

Eğitim Planlaması Tarihçesi

Her ne kadar insanoğlunun ilk dönemlerinde yapılan eğitimlerde belli bir plan uygulanmasa da, eğitilecek kişilerin belli bir amaca göre eğitilmesi çok küçük çaplı da olsa bir eğitim planından söz edilebileceğini gösterir. Ancak bu planlama o günün koşullarında değerlendirilmelidir. Durum böyle de olsa çok sınırlı bir planlamadır.

İkinci dünya savaşına kadar yapılan eğitim planlamaları daha önceki dönemlerle karşılaştırılınca daha kapsamlı görünmekle birlikte yine de belli sınırlar içinde kalmıştır. Bu dönemin eğitim planlarının şu özellikleri göze çarpmaktadır.

1- Zaman bakımından kısa süreliydiler. 2- Eğitim sisteminin ancak belli bir bölümünü kapsıyordu. 3- Eğitim planlaması diğer sosyal ve ekonomik kurumlardan bağımsız olarak yapılıyordu. Bu anlamda bütünlükten yoksundular. 4- Yıllar boyu temel özelliklerini koruyan donuk bir eğitim örneğini benimseyen, canlılıktan yoksun bir planlama türüydü (Hesapçıoğlu 1994:49).

1950'lerden sonra UNESCO ve OECD birbirlerinden bağımsız olarak eğitim planlaması konusunda farklı çalışmalar başlatmışlardır. Bu kuruluşlar, gelişmekte olan ülkeler için eğitim plancısı yetiştirmede çeşitli seminerler düzenlemişler ve bu konuda katkıda bulunmuşlardır. Ancak Türkiye seminerlere 1963-1990 yılları arasında sadece 10 kişi göndermiştir (Adem 1993:9). Adem yaptığı araştırmada, yetişen bu on kişinin de Milli Eğitim Bakanlığında çalışmadığını tespit etmiştir.

Ülkemizde planlı kalkınma politikası 1960'larda başlamış ve 91 sayılı kanunla DPT kurulmuştur. 1964 yılında da Milli Eğitim Bakanlığı Planlama Araştırma ve Koordinasyon Dairesi kurulmuştur. 1964-1975 yıllarında hem Milli Eğitim Bakanlığı hem de DPT, eğitim planlamasını ilke olarak benimsemiştir. Bu dönemde Planlama Araştırma Koordinasyon dairesi, eğitim yatırımları ve bütçe olmak üzere Milli Eğitim ile ilgili önemli kararlarda görüşü sorulan bir birim kimliğini kazanmıştır. Ancak bu dairenin 1975 yılında Talim Terbiye Dairesine bir şube olarak bağlanmasıyla işlevliğini yitirmiştir. 1980 yılına kadar bu şekilde gittikten sonra 2/2/1981 gün ve 574 sayılı Bakanlık oluru ile Plan ve Prensipler Genel Müdürlüğü kurularak planlama işleri bu genel müdürlüğe devredilmiştir (Ök, 1994:13).

Planlama Modelleri

Eğitimin en önemli amacı bireyi yaşayacağı toplumdaki rolüne hazırlamaktır. Bireyi iyi bir vatandaş, iyi bir ana baba, iyi insan olarak yetiştirmek bir eğitim sürecinin temel hedefidir. Bu bağlamda eğitim planlamasında çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bu modellerin başlıcaları şunlardır. 1- İnsangücü modeli. 2- Sosyal talep modeli. 3- Maliyet- fayda analizi modeli.

İnsangücü Modeli

Bu modelde ekonominin insangücü ihtiyacı kestirilir ve eğitim sistemine bu talebe uyan arzı üretmesi için hedef olarak verilir. İnsangücünün kestirilmesinin ana amacı yeterli bir ekonomik büyümenin şartlarını oluşturabilmesi ve yapısal dengesizliklerin önlenmesidir. İnsangücü modeli zaman boyutu dikkate alındığında uzun vadeli bir planlama modelidir.

Sosyal Talep Modeli

Bu modelde amaç, toplumda yaşayan kişiler arasında eğitim açısından eşitliği tesis etmektir. Kişinin yada toplumun eğitim bakımından fırsat ve imkan eşitliğine sahip olması hedeftir. Bu hedef insan hakları beyannamesinde ve çeşitli ülkelerin anayasalarında yer almıştır. Eğitim planlaması bu modelde, anayasaların ilgili maddelerine dayandırılmaktadır. Hesapçıoğlu, sosyal talep modelini iki kısımda incelemiştir. Biri "Basit Sosyal Talep Modeli"dir ki bu geçmişin politikaları ileriki yıllara, geleceğe uzatılmasıdır. Burada yapısal yetersizliklerin ileriye uzatılmasından söz edilebilir. İkincisi ise "genişletilmiş sosyal talep modelidir. Burada eğitim hakkı, herkese kendisine uygun eğitim imkanı vermek isteniyorsa geçmiş durumları uzatmak değil, aşmak isteniyorsa, eğitim talebinin ve eğitim başarısının nasıl olduğu sorusunu sormak zorundadır. Aydınlatıcı bir talep kuramı eğitim motivasyonu ve başarısında sosyo-ekonomik şartların önemini ortaya koymalıdır (Hesapçıoğlu 1994:13).

Maliyet-Fayda Analizi Modeli

Bu yaklaşıma göre eğitim bir yatırım malıdır. Bir yatırım malı olarak eğitim, yararlarını geç verir. Bu kurama göre, eğitimin yararları ile maliyeti karşılaştırılmalıdır. Böylece eğitimde bir verimlilik endeksine ulaşılır. Bu endeks ile diğer etkinliklerin verimlilik endeksleri karşılaştırılmak suretiyle eğitim alanına kaynak dağılımı konusunda bir görüşe varılmaya çalışılır (Serin 79:119).

Eğitimde Planlama Sorunları

Ülkemizde bilimsel verilere dayalı olarak ve kalkınma planı ile bütünleşmiş bir eğitim planlaması uygulamasından söz etmek imkansızdır. Bu anlamda bir eğitim planlamasını gerçekleştirecek üst düzeyde bir uzman kadro yetersiz sayıda yetiştirilmekte yetiştirilen uzmanlar ise Üniversite ve Milli Eğitim Bakanlığı dışında istihdam edilmekte ve bu kadrolardan etkili bir şekilde faydalanılmamaktadır. Yurt dışına yetişmek için gönderilen kadrolar ise beyin göçü olarak gitmekte , ülkemize geri gelmemektedirler. Yani milyonlar harcanarak yetiştirilen beyinlerden başka ülkeler faydalanmaktadır. Hal böyle olunca da ülkemizde eğitim planlaması ehliyetsiz kişilerin elinde oluşturulmakta bunun bir sonucu olarak da planlamada yanlış hedefler saptanmakta veya planlamayı hedefine ulaştıracak araçlar yanlış belirlenmektedir.

Yetişmiş insangücünün ülkede kalabilmesi için önlemler alınmalı ve bu problem ortadan kaldırılmalıdır. Ülkemiz yetişmiş insangücü açısından göç veren ülke değil de göç alan ülke haline getirilmelidir. Yetişmiş insangücü bakımından göç alan bir ülke eğitim yatırımı açısından kârlı çıkmakta ve o kişiye düşen yatırım miktarı kadar tasarruf etmiş sayılmaktadır (Erkal 1987:292).

Yapılan bir incelemede 1952-1963 yılları arasında 53.000 yabancı bilim adamı Amerika Birleşik Devletlerine göç etmiştir. Bu Bilim adamları başka ülkelerde yetişmişlerdir. Bunlar için eğitim harcamaları 10 milyar Frank olarak hesap edilmiştir. Bu demek oluyor ki Amerika Birleşik Devletleri 10 Milyar Frank tasarruf etmiş ve bu parayı başka alanlara harcamıştır (Hesapçıoğlu 1994:15). Bu durum göç veren ülke için kaynak israfından başka bir şey değildir. Eğitim planlamaları yapılırken bu durum göz önünde bulundurulmalıdır.

Eğitim planlamasında karşılaşılan bir başka sorun ise yukarıdaki açıklamalarla bağlantılı olarak eğitim planlamasına yeterli önemin verilmemesidir. 16 Eylül 1983 tarih ve 78 sayılı kanun hükmünde bir kararname ile her üniversiteye 45 eğitim öğretim planlamacısı kadrosu ayrılmıştır. Adem'in tespitine göre kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihten 1991 yılına kadar hiçbir üniversite bu kadrolara eğitim planlaması ve ekonomisi öğrenimi görmüş uzman atamamıştır. Hatta bu kadrolar Ege Üniversitesinde Devlet Türk Musikisi Konserva-tuarınca, Marmara Üniversitesinde de Yabancı Diller Eğitimi bölümünce kullanılmıştır (Adem 1993:11) Anayasa ve yasalarda planlamanın önemi belirtildiği halde ülkemizde eğitim planlamasına yeterli önem verilmemekte olduğu yapılan araştırmalarda açıkça görülmektedir. Bu durumun, Bursalıoğlu'nun belirttiği gibi plancı (uzman)-Yönetici ilişkisinden meydana geldiği söylenebilir. Planlama uzmanı ile yönetici çatışması sonucu yönetici planlamayı hafife almaktadır veya planlama yapılırken sağduyulu davranamamakta buda planların hedefine ulaşmasını engellemektedir. Diğer açıdan ise planlama uzmanı yetki alanını aşmakta, yöneticinin yetki alanını kendi yetki alanında görmektedir (Bursalıoğlu 1982:249).

Eğitim planlamasının hedeflerine ulaşmasında veya planlamayı zorlaştıran etkenlerden birisi de ülkenin demografik yapısıdır. Demografik yapıdaki çarpıklık, kaynakların etkili dağılımını engellediği gibi bu kaynakların verimli kullanılmasını da engellemektedir. Küçük yerleşim birimlerinden metropollere olan göç nedeniyle kırsal kesimde öğrencisiz okullar bulunmakta, bunun tam tersi metropollerde ise aşırı kalabalık sınıflarda eğitim-öğretim hizmetleri verilmeye çalışılmaktadır. 1990 yılında aşırı göçten dolayı metropollerde ikili öğretime devam edilmesine rağmen sınıfların çok kalabalık olması eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemiştir. Göç nedeniyle bazı yörelerde öğrenci azalması sonucu 1989-1990 öğretim yılında 309 ilkokul ve 37 ortaokul kapatılmıştır. (DPT 1991:309).

Demografik yapının olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için taşımalı eğitim sistemi uygulamasına başlanılmış ancak yapılan uygulamalar yetersiz kalmıştır. 1992-1993 öğretim yılında 43 ilde 938 ilköğretim okulunda 53600 öğrenci taşımalı eğitim sisteminden yararlanmıştır. (DPT 1994:139)

Eğitim planlamasının diğer bir sorunu ise planlamaların bilimsel araştırmalara dayandırılmamasıdır. 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve bu plana bağlı olarak yapılan yıllık programlarda da belirtildiği halde Milli Eğitim Bakanlığı ile üniversiteler arasındaki işbirliği sağlanıp araştırmalar yapılmamıştır. Ayrıca üniversitelerin yaptığı bilimsel araştırmalardan Milli Eğitim Bakanlığı faydalanma yoluna gitmemektedir. Hal böyle olunca bilimsel araştırmalarla ortaya çıkarılan problemler ve bu problemlere getirilen önerilerden Milli Eğitim Bakanlığı faydalanmamakta, problemin tam anlaşılmaması ise planların en baştan hatalı yapılmasına sebep olmaktadır. Ya da ilgililerin problemlerden haberdar olmamasından dolayı bu problemlerle ilgili konular planlama kapsamı dışında kalmaktadır. Bilimsel araştırmalardan faydalanmamanın bir sonucu da hedefi yanlış belirlemedir. Bunun en açık örneğini 1992 yılı icra planında görmekteyiz. Bu planın 354. maddesinde "okul öncesi eğitimin geliştirilip yaygınlaştırılmasında öncelikle sanayileşme ve şehirleşmenin yoğun olduğu yerleşim birimlerinde anaokulu ve anasınıfı açılmasına hız verilecektir"(DPT 1992:100) denilmektedir. Halbuki okul öncesi eğitimin temel amacı çocuğu ilkokula hazırlamaktır. Doğu ve güneydoğu bölgelerinde Türkçe bilmeden ve niteliksiz olarak ilkokuldan mezun olan öğrenciler vardır. Bu nedenle okul öncesi eğitimde yaygınlaştırmanın bu bölgelerden başlanması adı geçen bölgelerde eğitimin niteliğini arttırır. Halbuki planlarda tam aksi bir hedef belirlenmiştir.

Milli eğitim sistemi içinde bir bilimsel araştırmaları izleme ve inceleme komisyonu oluşturulursa planlamaya temel olacak araştırmalar göz önünde bulundurulabilir. Ve bilimsel araştırmalar sonucu ortaya çıkan problemler doğrultusunda bu problemlere çözüm olabilecek planlar hazırlanabilir.

Eğitim planlamasında diğer önemli bir sorun ise karara katılımda görülmektedir. Plan uygulayacak olanların planların hazırlanmasında katılımı sağlanmamakta ya da yetersiz düzeyde sağlanmaktadır. Planlamaya katılma yolu ile örgüt üyeleri, oluşan programları anlama ve benimseme ile kalmayacak, bireysel yeterlikte de gelişme sağlayacaktır(Aydın, 1994:134) Bir çok sosyal psikolojik araştırma karar sürecine katılımın tutum değişimini kolaylaştırarak benimsemeye yol açtığını göstermektedir. Kurt Levin 2. Dünya Savaşı sonrasında ABD de yaptığı klasik bir araştırma buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bu araştırmada tutumlarını değiştirmeleri istenen konuda uzmanlara verilen konferansları dinleyen gruplar ve konuyu tartışıp hep birlikte bir karara varmaları sağlanan gruplar vardı. Araştırma

sonuçları, katılım gruplarındaki tutum değişiminin konferans gruplarındakine göre çok daha fazla olduğunu ve daha kalıcı davranışlara dönüştüğünü göstermiştir (Gürkaynak 1985:39).

Kişilerin yaratmaya yardımcı oldukları erekleri, planları, işlemleri destekleme eğilimleri daha fazladır. Bu nedenle değişim ya da yeniliğin planlama ve uygulamasında bu değişim ya da yenilikten etkilenecek olan kişilerin aktif katılımından yararlanılmalıdır. Aktif katılımla hazırlanan bir planın hedefine ulaşma şansı daha fazladır.

Eğitim planlamasında diğer önemli bir sorun ise eğitimde verimlilik ve yeterlik sorunlandır. Verimlilik kavramını Bülbül; iç ve dış verimlilik ve nicel ve nitel verimlilik diye ele almaktadır (Bülbül 1983:640).

İç verimlilik eğitim sisteminin girdisi ve çıktısı arasındaki ilişkidir. Eğitim sistemi içinde girdilerde meydana gelen kayıplar ise nicel iç verimliliği belirler. Eğitim sisteminin çıktısı ile toplumun onlara ihtiyacı arasındaki ilişki dış verimliliği belirler. Eğitim sisteminin çıktısına kazandırılan davranış ile toplumun bu kişilerden bekledikleri davranış arasındaki ilişki nitel dış verimliliği belirlemektedir. Aynı şekilde nicel dış verimlilik, eğitim sisteminin çıktısı ile ekonominin gereksinimi arasındaki ilişkide ortaya çıkmaktadır (Bülbül 1983:642).

Sosyal talep modeliyle planlanan eğitim sistemimizde ekonominin ihtiyacı kadar işgücü yetiştirmek ile toplumun istemi arasında nasıl bir denge kurulacaktır? Bu soru eğitim planlamasının çıkmaza düştüğü bir ikilemdir. Bir tarafta ekonomik gerçekler, diğer tarafta toplumsal istem ve fırsat ve imkan eşitliği. Bu eğitim planlamasının önemli bir sorunudur. Bunun yanında verimliliği olumsuz yönde etkileyen faktörler, eğitimde atıl kapasitenin fazlalığı, bölgeler arası dengesizlikler ve kalabalık sınıflardır (Duyar 1989:471).

Eğitimde yeterlik kavramı ise, eldeki kaynakların en iyi verim alınacak biçimde kullanılmasını gerektirmektedir. Yani, "en az masrafla en çok ürün almak" şeklinde tanımlanabilir (Bülbül 1983:641). Yeterliği, aynı harcama ile aynı nitelikte daha çok çıktı aynı sayıda daha nitelikli çıktı şeklinde formüle edebiliriz. Bu durumda Milli Eğitim Bakanlığının elinde bulunan atıl kapasitenin işe koşulması gerekmektedir, ki bu da bir planlama sorunudur. Küçük yerleşim birimlerine yapılan Mesleki ve Teknik Liseler ve göç veren yerleşim birimlerine yapılan eğitim kurumları atıl kapasite oluşturmaktadır. Geçmişin hatalı eğitim planları bugün sonuçlarını vermektedir. Bu durumlar göz önünde bulundurularak bundan sonra yapılacak olan eğitim kurumları binalarının yerinin seçimi bilimsel araştırmalar yoluyla yapılabilir.

Eğitim planlamasında önemli bir diğer sorun ise planlamada koordinasyonu sağlama sorunudur. Koordinasyon, bir grup insanın etkinliklerinin birbirine bağlanması ve senkronizasyonu biçiminde tanımlanmaktadır (Hesapçıoğlu 1994: 273). Koordinasyon yoluyla etkinlikler bir amaca doğru yöneltilir, birbirine sıkı biçimde bağlanır ve uyumlu duruma getirilir. Koordinasyon örgütün amaçlarını en iyi gerçekleştirecek biçimde karşılıklı ilişkilerini de dikkate alarak, çeşitli kaynak ve hizmetleri verir ve yönetir. Bu bakımdan koordinasyon sürecinin iki görevi verme ve yöneltmedir (Bursalıoğlu 1982:163).

Eğitim planlamasında koordinasyon iki şekilde göze çarpmaktadır. Birincisi örgütler arası koordinasyon, ikincisi ise eğitim örgütü içindeki birimler arası koordinasyondur. Birincisi eğitim planı ile genel ekonomik planın birbirine uyumunu sağlar, ikincisi ise planın birimler arasında uyumlu bir şekilde işlemesini sağlar. Birimler arası koordinasyonda yönetim birimleri arasında bağlantı kurulur. Bunun ilkelerinden birisi, eğitim planlamasında sorumlu dairenin planları zamanında yürütecek olan örgütlere yakından bağlı oldukları yada içinde olmaları ilkesidir. Eğitim planlamasından sorumlu daire planlama çalışmaları yoluyla eğitim kesimi içindeki ve dışındaki bütün kaynakları koordine etmeli, eğitim, ekonomik ve sosyal kalkınma planları arasında yakın ve doğrudan doğruya bağ sağlanmalıdır. (Hesapçıoğlu 1994: 275).

Eğitim planlamasında önemli yer tutan bir sorun ise programların geçmişe dönük olarak hazırlanmasıdır. Bu da yönetici ve öğretmenlerin deneyimlerini, kendi bilgi ve birikimlerini, geçmişte kazandığı davranışları öğrencilere yansıtmasından ileri gelmektedir. Şüphesiz öğrencilerin birikmiş bilgiyi öğrenmeden yeni bilgi üretmelerini beklemek gerçekçi olmaz. Ama öğrencilere dünün yanında, bu günü analiz etme, olayları kavrama yeteneği kazandırmak ve geleceğe dönük projeler üzerinde çalışmalarını da sağlamak gerekir (Varış 1989:2)

Eğitim programlarının hazırlanmasında hep geçmiş örnek alınmıştır. 1994 yılına kadar ilkokul kitaplarında kadın erkek eşitsizliği konusunu işleyen resim ve bilgiler mevcuttur. Devlet Planlama Teşkilatının hazırladığı 1994 yılı programında bu tür bilgi ve resimlerin kitaplardan çıkarılması öngörülmektedir. Bu işlerin gerçekleşmesi için ise her halde bir on yıl daha çalışmayı gerektirecektir.

Eğitim plan ve programlarının hazırlanmasında, insangücü yetiştirmede var olan üç temel yaklaşım da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu yaklaşımlar; a-önder insan yetiştirme yaklaşımı, b-üretici insan yetiştirme yaklaşımı, c-yaratıcı insan yetiştirme yaklaşımıdır (Başaran, 1991:164). Önder insan yetiştirme yaklaşımı göre; bir ülkenin kalkınmasını sağlamada, toplum adına toplum kalkınmasını gerçekleştirecek önderler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Üretici insan yetiştirme

yaklaşımına göre; eğitim insanları üretim yapabilecek bilgi ve becerilerle donatmalıdır. Yaratıcı insan yetiştirme yaklaşımı ise, üretimde insanın yaratıcı gücünden yararlanmayı ön plana almaktadır.

Eğitim plan ve programlarının hazırlanmasında geleceğe dönük plan ve programlar yapılmalıdır. Yetişecek insangücü nicelik ve nitelik açısından eğitim planlarında hedef olarak gösterilmelidir. Bazen planlarda hedef olarak gösterilen her şey tam olarak uygulanamamakta ve hedefler gerçekleşmemektedir.

Kaynaklar

1. *Adem, M., Eğitim Planlaması, Ankara: Sevinç matbaası, 1981.*
2. *"Adem, M., Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Alanındaki Gelişmeler", Eğitim Dergisi, 6.s.9-13, 1993.*
3. *Aydın, M., Eğitim Yönetimi. Ankara: Hatiboğlu Yayınları, 1994.*
4. *Başaran, İ.E., Yönetime Giriş. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları., 1984.*
5. *Başaran, İ.E., Eğitime Giriş. Ankara: Kadıoğlu Matbaası, 1991.*
6. *Bursalıoğlu, Z., Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1982.*
7. *Bülbül, S., "Eğitim planlaması ve Harcamaları"Cumhuriyet Döneminde Eğitim, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. s.625-655, 1983.*
8. *6. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara; Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1990.*
9. *DPT, 1991 Yılı Programı, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1991.*
10. *DPT, 1992 Yılı İcra Planı, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1992.*
11. *DPT, 1994 Yılı Programı, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1994.*
12. *DPT, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1994.*
13. *Duyar, İ., "Eğitimde İç Verimlilik" Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Ankara, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları: XXII, 1.s. 469-484., 1989.*
14. *Erkal, M., Sosyoloji (Toplumbilim), İstanbul: Filiz Kitabevi, 1987.*
15. *Ertürk, S., Eğitimde program Geliştirme, Ankara, 1972.*
16. *Gürkaynak, İ., "Etkiye Dönük Değerlendirme", Eğitim Yönetiminde Denetleme ve Değerlendirme Sempozyumu, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1985.*
17. *Hesapçıoğlu, M., Türkiye'de İnsangücü ve Eğitim Planlaması, Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1984.*

18. Hesapçıoğlu, M., İnsan Kaynakları Yönetimi ve Ekonomisi, İstanbul: Beta Basım Yayım, 1994.

19. Ök, M., "MEB Yönetim Planlama Uygulamaları (1970-1980 Arası)", Eğitim Dergisi, 7.s.12-22, 1994.

20. Öney, E., İktisadî Planlama, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1977.

21. Serin, N., Eğitim Ekonomisi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1979.

22. Tezcan, M., Eğitim Sosyolojisine Giriş, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları., 1981.

23. Tortop, N. ve İspir, E., Yönetim Bilimi, Ankara Bilim Yayınları, 1985.

24. Varış, F., Eğitim Bilimine Giriş, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1981.

25. Varış, F., "Milli Eğitimde Birkaç Kritik Sorun" Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları: XXII, 1.s.1-6, 1989.